

PEYZAJ MİMARLIĞI EĞİTİMİNDE KENTSEL OBJE TASARIMLARININ SANATSAL AÇIDAN İNCELENMESİ

Tuğba DÜZENLİ¹, Sema MUMCU²,

Doruk Görkem ÖZKAN³, Elif Merve ALPAK⁴

ÖZ

Resim, müzik, heykel, sinema gibi sanatın her alanıyla, mimarlık, içmimarlık ve peyzaj mimarlığı meslekleri yakın ilişkiler kurmaktadır. Sanatçı-tasarımcı nesnelere hakkında fikir yürütür, onları kendi algılama biçimi doğrultusunda tanımlar, yorumlar ve zihninde oluşan kavramlar sonucunda yeni nesnelere oluşturularak tasarım gücünü ortaya koyar. Bu çalışmada da Karadeniz Teknik Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde 1. Sınıf öğrencilerinin temel tasarım dersi kapsamında “dinamizm ve yükseliş” temasına bağlı olarak tasarladığı kentsel obje maketleri sanatsal açıdan incelenmiştir. Kentsel tasarım çalışmalarında kullanılan objeleri öğrencilerin; sanatsal olarak nasıl biçimlendirdiği, verilen soyut kavramı nasıl tasarıma dönüştürdüğü araştırılmıştır. Objelerin tasarım süreci ve süreç sonunda ortaya çıkan farklı doku ve biçime sahip kentsel obje maketleri çalışma kapsamında incelenmiştir. Sonuçta öğrencilerin maketle ifade ettikleri “dinamizmi ve yükselişi” anlatan kentsel obje tasarımları; yaratıcı, özgün ve modern sanat ürünleri olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Peyzaj Mimarlığı, Soyutlama, Kentsel Objeler Tasarımı

¹Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, tugbaduzenli(at)gmail.com

²Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, semamumcu(at)gmail.com

³Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü,

dorukgorkemozkan(at)hotmail.com

⁴Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, elifmerveakyol(at)hotmail.com

ARTISTIC ANALYSIS OF URBAN OBJECT DESIGN IN LANDSCAPE ARCHITECTURE EDUCATION

ABSTRACT

Architecture, interior architecture and landscape architecture professions are closely related to every field of art such as painting, music, sculpture, cinema. The artist-designer carries out ideas about the objects, defines them in the direction of their own perception, puts forth the design power by creating new objects as a result of the comments and the concepts formed in the mind. In this study, models of urban objects designed by 1st grade students in the Department of Landscape Architecture of Karadeniz Technical University in relation to the theme of "dynamism and ascension" within the scope of the basic design course were studied from an artistic point of view. The objects used in urban design studies are; How it has artificially shaped it, how it has designed and transformed the given abstract concept. The design process of the objects and the models of urban objects with different texture and shape emerged at the end of the process were examined within the scope of the study. As a result; urban object designs with the concept of "dynamism and ascension" expressed by creative, original and modern art products.

Keywords: Art, Landscape Architecture, Urban Object Design

GİRİŞ

Sanat bir varoluş biçimidir, yaratıcılıktır, tutkudur, düşüncenin açığa çıkması, içsel bir bakıştır. Bazen bir gerçeğin hayal dünyasına taşınmasıdır. Tasarlanan eserle, yaşamak ve yaşatmaktır. Bütün bu derin izlere sahip olan sanat ve sanatın dalları ile disiplinler arası iletişim son yıllarda büyük artış göstermiştir.

Sanatçı şüphesiz yapıtında kendi düşüncelerini, yorumlarını ve biçimlerini, diğer bir deyişle kendi öznel yapısını da ortaya koyar. Mevcut görselleri kendi hayal gücü ile birleştirerek yeni duyular üretir. Bunları farklı ve mükemmel biçimlerin uyumu içerisinde sunar. Bu nedenle sanat yapıtlarının birçoğu farklı özgün yapıları barındırır. Bu özgünlükleri, farklılıkları ortaya çıkaran ise sanatçının yorumlama ve soyutlama gücü yani yaratıcılık becerisidir (Türker ve Sebahat, 2011).

İnsanın tüm duyuşsal ve düşünsel becerilerini kapsayan bir kavram olan “yaratıcılık ve tasarım”, köklü bir gelişim sürecinden geçerek bugünlere gelmiştir. Günümüz sanatçısı ve tasarımcısı için tasarımın her alanında, her düzeyinde ve her noktada yaratıcı olmak kaçınılmaz bir zorunluluktur (Smith vd., 1995). Tasarım eğitimi de, tasarlanması gereken yaratıcı ve bilinmez bir süreçtir (Öztürk, 2007). Peyzaj mimarlığı eğitimi ise, karar üretme, arazi biçimleme, mekân düzenleme ve insan aktivitelerini organize etmekte şekline tanımlanmaktadır (Rodlek ve Steiner, 1998) ve farklı disiplinlerden gelen kavramları bünyesinde barındıran çok yönlü bir meslek olduğundan, eğitiminde farklı sistem ve bileşenlerin birbirlerine entegre edilmesi gereklidir. Bu eğitim sürecinde öğrencilerden tasarım süreçlerini bütünleştirerek amaca uygun yaratıcı tasarımlar üretmeleri beklenmektedir. Kentsel obje tasarımı da bu konu başlıklarından biridir.

Zihinsel bir süreç olan tasarlama sürecinde oluşturulan imgelerin elle tutulup gözle görülmeyen ağırlığı eni boyu olmayan sanal nesnelere. Ancak bu imgeler bir malzemeye aktarıldığı anda gerçeklik kazanır. İmgelerin dışsallaştırılması amacıyla çizim, maket gibi bazı grafik anlatım teknikleri kullanılır, bu teknikler sonucu oluşturulan imge gerçekçi olabileceği gibi soyutlaştırılmış yaratıcı bir imge de olabilir. Maket gibi tekniklerle ortaya koyulan ürün; tasarımın üç boyutlu olarak görebilmesini sağlar ve tasarımın bir sanat eserine dönüşme sürecinin gelişmesine de yardım eder. Bu süreçte karşılaşılabilecek sorunların nasıl çözebileceğine ve imgenin renk, biçim, oran, malzeme v.b açıdan nasıl görünebileceğine ışık tutar. Böylece üç boyutlu görülebilen tasarım, gerçekleştirilmesi düşünülen malzemenin bir öngörüsü olarak, nasıl görüneceği konusunda da bir fikir verir. Kentsel objeler (heykeller) de önemli tasarım ürünleri, üç boyutlu sanatsal objelerdir. Bu çalışmada öğrencilerin tasarladığı kentsel objeler ele alındığından bundan sonraki kısımda heykeller hakkında bilgi verilmiştir.

Kentsel Objeler-Heykeller

En basit tanımıyla heykel-obje; sanatçının amacına uygun olarak seçtiği malzemelerden inşa edilerek oluşturulan üç boyutlu, dokunulabilen, uzayda yer kaplayan bir biçimdir (Yılmaz, 1999; Yılmaz, 2006). Bir hacim sanatı olan heykel; çevresinde gördüğü dünyayı, dünyadaki nesnellik ile anlatmaya çalışır (Memes, 1829). Mekân içinde

üç boyutlu estetik biçimler yaratmayı amaçlar. Değişik açılardan bakıldığında farklı görünüşler verir (Bulat, 2007; Bulat, 2014; Bulat ve Bulat, 2016). Mekân-biçim ve form sanatsal kaygılar ile bir araya getirilir. Heykel sanatçısı, duyu ve düşüncelerini, üç boyutlu formlarla, görsel bir formda hissettirir, yapıtlarını ise üç boyutlu maddeleri biçimleyerek ortaya koyar (Baraski, 1964: 6). Heykel sanatının ülkemizde yer almasıyla birlikte heykelin kütle-mekân ve form sanatı olarak görüleceği bir üretim alanına geçilmiş, tasarım düşüncesinin önem kazandığı, düzenlemelerin öne çıktığı, yeni anlatım biçimlerine ve dillerine olanak tanıyan yapıtlarla kendine özgü bir alan oluşturduğu görülmüştür (Ataseven, 2000).

Kentsel objeler ya da heykeller, kişi ve toplumların yaşantısındaki önemli olay ya da durumları simgeleştirerek ortak bir bellek ve kentlilik bilinci oluşumunda önemli roller üstlenmekte, çevreleri ile bu bağlamda farklı diyaloglar kurmaktadır (Demiraslan vd., 2005). Kentsel mekânın oluşumunda estetik değerler ve sanatsal nitelikler önemlidir. Kentsel objeler de kentsel mekâna estetik değer katan, daha yaşanılır kılabilen önemli öğelerdendir. Diğer yandan açık alanlara yerleştirilecek sanat yapıtları, toplumsal yaşamın biçimlenmesi açısından da önemlidir ve toplumu uyarmak, harekete geçirmek gibi işlevleri de yerine getirmektedirler (Ergin, 1998). Kentsel objeler (heykeller), çağdaş bir çevre oluşumunda büyük rol üstlenen plastik elemanlardır (Güç 2005). Modern kentlerde objeler çeşitli form ve tekniklerde yapılarak, kent ve sanat birlikteliğini güçlendirmektedir (Polat vd., 2012).

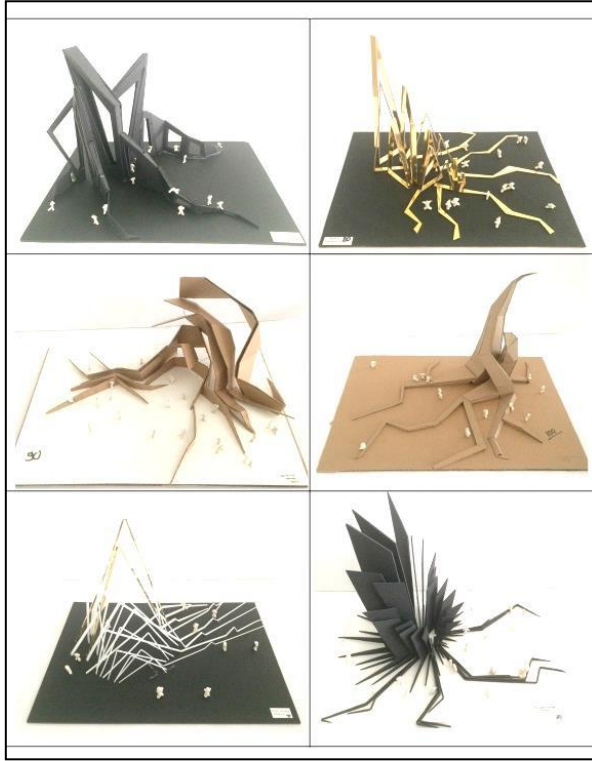
Günümüzde kentsel mekânlarda açık alanlara yerleştirilen, çevreyle mimariyi buluşturan, bulunduğu mekânı yeniden anlamlandıran heykel, görsel sanatların çevreye girmesinin gözle görülür somut bir örneğidir ve mekâna kolaylıkla uygulanması da açık alan heykellerinin önemini artırmıştır (Güç, 2005). Kentsel mekânlarda plastik elemanlar olarak ortaya çıkan heykeller, kentsel peyzajı oluşturan diğer elemanlarla (binalar, bitkiler, diğer kent mobilyaları) birlikte kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmaktadır. Özellikle kamusal alanda yer alan heykeller görsel duyum zenginliğine katkıda bulunarak mekânın estetik kalitesini artırır (Kurtaslan, 2005).

Bu bağlamda çalışmada, KTÜ Peyzaj Mimarlığı Bölümü Temel Tasarım Dersi kapsamında öğrencilerin tasarladığı kentsel obje maketleri sanatsal açıdan incelenmiştir.

MATERYAL VE YÖNTEM

KTÜ Peyzaj Mimarlığı Bölümünde, 1. yarıyıl öğrencilerine verilen “Temel Tasarım (4+4)” adlı ders kapsamında gerçekleştirilen “dinamizm ve yükseliş” temalı kentsel obje maketleri çalışmanın materyalleridir (Tablo 1). KTÜ Peyzaj Mimarlığı Bölümü Temel Tasarım dersi; verilen soyut kavramlardan yola çıkarak düşünsel bir zeminde başlayıp, kentsel imgeye dönüşebilecek obje tasarımıyla sonlanmaktadır. Bu aşamada dönem sonunda ortaya çıkan maketler sanatsal ve biçimsel açıdan incelenmiştir.

Tablo1

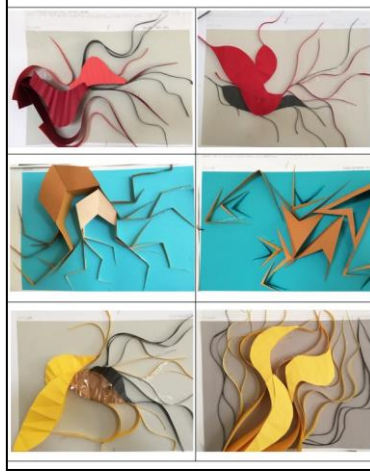

Kentsel Obje Maketleri Örnekleri

BULGULAR

Dönem içi her ders, soyut tasarım kavramlarına ilişkin problemler haftalık ders içerikleri doğrultusunda (çizgi, yön, biçim, ölçü, değer, doku, renk, tekrar, armoni, kontrast, koram, birlik, egemenlik, denge); iki boyutlu renksiz anlatım tekniklerinden, renkli ve üç boyutlu anlatım tekniklerinin kullanımına doğru giden bir yol izlenerek çözülmüştür (Tablo 2).

Tablo2

Dönem İçi Çalışmalara Örnekler

Tablo3

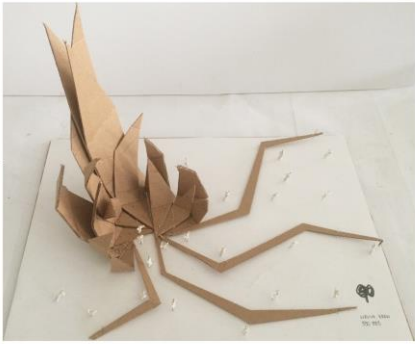
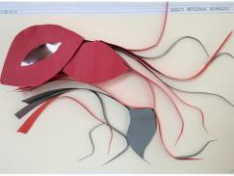

Atölye Çalışması

Her öğrenci ile birebir çalışılmıştır (Tablo 3). Dönem sonunda ise tüm bu uygulamaların sonucunda öğrenilen tasarım öge ve ilkeler doğrultusunda öğrencilerden; “dinamizm ve yükseliş” temasını yansıtan kentsel objeler tasarlayarak 1/ 20 ölçeğinde maket yapmaları istenmiştir. Bu final aşaması kısa bir süreç değil, haftalarca üzerinde çalışılarak maketle ifade edilen bir süreçtir. Soyut bir temayı yansıtan somut bir ürün tasarlamak zor ve güçlü bir süreç olduğu için en uzun çalışma aralığı bu son aşamaya verilmiştir. Dönem içi uygulamaları bir derste yapılırken final uygulaması son 5 haftada sürekli eleştiri alıp geliştirilerek yapılmıştır. Bu aşamada öğrencilerden temayı yansıtan özgün bir biçimsel kurgu yaratmaları istenir. Son hafta ise ders sorumluları tarafından onaylanan bu çalışmaların, öğrenci tarafından teslim maketinin tamamlanmasına ayrılır.

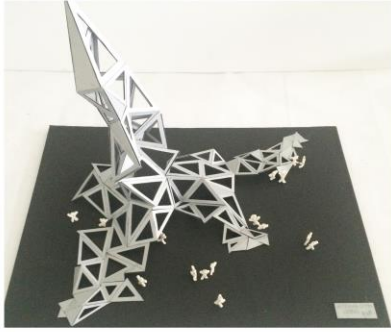

Bu kısımda seçilen 4 final maketi değerlendirilerek tasarımları sanatsal ve biçimsel açıdan incelenmiştir (Tablo 4,5,6,7).

Tablo4

ÖRNEK ARAŞTIRMASI →		ÖZGÜN ÜRÜN
S O Y U T		
T T E A M S E A L R		
		S O N U Ç Ü R Ü N

Atölye Çalışması

Tablo5

ÖRNEK ARAŞTIRMASI → ÖZGÜN ÜRÜN			
SOYUT			SONUÇ ÜRÜN
TEMSAL			

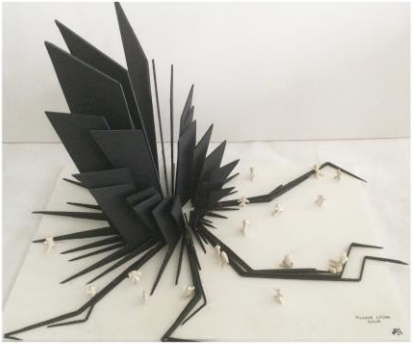

Atölye Çalışması

Tablo6

ÖRNEK ARAŞTIRMASI → ÖZGÜN ÜRÜN			
SOYUT			SONUÇ ÜRÜN
TEMSAL			

Atölye Çalışması

Tablo7

ÖRNEK ARAŞTIRMASI →		ÖZGÜN ÜRÜN	
S O Y U T			S O N U Ç Ü R Ü N
T E A M S E A R			

Atölye Çalışması

TARTIŞMA

Sanatçı, tasarımcı (öğrenci) dünyayı algılayarak ve soyutlayarak geometrik bir biçime dönüştürebilir ve kendine ait bir biçimler dünyası kurabilir (Atalay, 2007). Tasarım ve yaratıcılık süreçlerini içeren tüm disiplinlerde olduğu gibi Peyzaj Mimarlığında da öğrenciye-tasarımcıya sanat ve tasarım becerisi kazandırmaya yönelik yöntemler oldukça önemlidir. Maket tekniğiyle kentsel obje tasarlama yönteminin tasarım, sanat ve biçim süreciyle ilişkileri üzerinde ilerleyen çalışmada “dinamizm ve yükseliş” temasını yansıtan kentsel obje maketlerinin biçimsel ve sanatsal açıdan nasıl değerlendirildiği ortaya konmuştur. Maketlerde biçim elde edilirken kırıklı, üçgen, dörtgen vb. biçimler bir araya getirilerek köşeli; yaylar, kavisler, elipsler vb. biçimler bir araya getirilerek organik ürünler elde edildiği belirlenmiştir. Sonuç olarak; tasarım her ne kadar somut bir sonuç olsa da tasarımcıyı bu sonuca götüren sürecin soyut oluşu göz ardı edilemez. Tasarım eğitiminin temeli de sonucun ne olması gerektiği değil, sürecin nasıl işleyeceği üzerine olmalıdır. Bu süreçte ortaya çıkan yaratıcılık bilişsel bir yapıya sahiptir ve üretme, keşfetme aşamalarını içerir (Smith vd., 1995). Bu çalışmada da sonuç ürünler süreç odaklı incelenmiş ve

sürecin farklı biçimlere (köşeli-organik) sahip “özgün, modern, soyut, estetik” ürünlerle tamalandığı belirlenmiştir.

SONUÇLAR

Belirli tasarım ölçütleri aracılığıyla kullanıcının ihtiyaçlarına yanıt veren mekânlar, donatılar ve objeler yaratmayı amaçlayan Peyzaj Mimarlığı disiplini için eğitim sürecinin nasıl olması gerektiği günümüzde hala tartışma konusudur. Tasarım ve yaratıcılık süreçlerini içeren tüm disiplinlerde olduğu gibi Peyzaj Mimarlığı eğitim programlarında da öğrenciye tasarım becerisi kazandırmaya yönelik en önemli ders “temel tasarım” dır (Özkan vd., 2016; Yılmaz vd.,2016). Bu çalışmada KTÜ Peyzaj Mimarlığı Bölümü Temel Tasarım dersinde soyut bir temadan kentsel obje tasarımına ulaşan süreç ve bu sürecin sonucunda ortaya çıkan maketler incelenmiştir. Bu derste öğrenciler; “dinamizm ve yükseliş” temasını farklı şekillerde çözümlenerek biçimlendirmiş, her öğrenci kendi yaratıcı tarzını maketine yansıtarak özgün kentsel obje tasarımına ulaşmıştır. Sanatla alışverişi artırıp entelektüel bir bilinç yaratmaya yönelik kentsel uygulamalar; mimari tasarımlara bağlı çevre düzenlemelerinde heykellere, objelere yer verilmesiyle sağlanabilir. Ancak heykeller bir ek, bir süs nesnesiymiş gibi projeler tamamlandıktan sonra yer almamalı, tasarımcı-sanatçı sürece dahil olarak mekana uygun, çevresiyle uyumlu bir kavramı yansıtan yapıtlar gerçekleştirebilme şansına sahip olmalıdır. Çünkü kentsel çevrede yer alan sanat eserleri, içerisinde yer aldığı çevreyi daha yaşanabilir kılmakta ve çevre kalitesini artırmaktadır. Özellikle heykeller, gerek fiziksel gerekse toplumsal çevre ilişkilerini güçlendiren öğeler olarak, toplumun kültürünün ve kimliğinin bir yansıması olup kentlerin vazgeçilmez bileşenlerindedir. Bu nedenle peyzaj mimarlığı eğitiminde kentsel obje tasarım sürecinin öğrenciye aktarılması oldukça önemlidir. KTÜ Peyzaj Mimarlığı Bölümünde ders kapsamında yapılan bu uygulamanın amacı da öğrencilere bahsedilen sürecin öğretilmesi olmuştur.

Çalışmanın sonucunda öğrenciler tarafından “dinamizm” temasının pek çok farklı tarz ve biçimde obje tasarımlarına yansıtıldığı, yapılan maketlerin; yaratıcı, özgün, modern ve estetik sanat ürünleri olduğu belirlenmiştir. Yaratıcı düşünce, mimariden tıbbaya kadar tüm bilim alanları için gerekli beceri olmanın yanı sıra eğitimin temel çıktıları arasında sayılmaktadır (Aslan ve Puccio 2006; O’Neill ve Shallcross, 1994; Özkan vd.; 2016). Tasarım süreci birden çok kavram ve bu kavramların birbiriyle olan ilişkilerini kapsayan karmaşık bir süreçtir. Bu yaklaşım modeli tasarım sürecinde ortaya çıkan araştırma süreçleri ve tasarım süreçlerini bir arada inceleyen yol gösterici bir niteliğe sahiptir. Çalışmada da peyzaj mimarlığı bölümü temel tasarım dersinin soyut ve yaratıcı süreci incelendiğinden çalışmanın sonuçları oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

- Aslan, A. E., and Puccio, G. (2006). Developing and testing a turkish version of torrance tests of creative thinking: a study of adults. *The Journal of Creative Behaviour*, Massachusetts:40 (3),163-78.
- Atalay, R. (2007). Brancusi'nin Özelinde Heykel Sanatında Soyutlama. *Anadolu Sanat Dergisi*. Sayı 18, 101-106.
- Ataseven, O., (2000), Heykelde İç-Dış Sorgulamaları Yöneliminde Araştırmalar ve Uygulamalar, Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baraski, C. (1964). Heykel Hakkında Genel Bilgiler, Bükreş.
- Bulat, M. (2007). "Modern Heykelin Doğuşu", *Sanat Dergisi*, S.XI, Erzurum, 83-89
- Bulat, M. (2014). Modern Sanatta Soyutlama, Erzurum.
- Bulat, M., Bulat, S. 2016. Sarıkamış Donan Askerler Anısına Yapılmış Olan Anıt Heykel. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 22, s. 1-16
- Demirarslan, D., Algan, Ö. ve Yüce, O. (2005). Kentsel Mekan Tasarımında Fiziksel Çevre Kurucu Ögesi Olarak Heykel: Kocaeli Örneği, Günümüz Türk Heykel Sanatının Sorunları, Ulusal Heykel Sempozyumu Bildiri Kitabı, *Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları*, Kocaeli, Sayfa: 87-98
- Ergin, N. (1998), "Heykel ve Çevre İlişkisi", Sanatta Yeterlik Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Güç, M., (2005), Açık Alan Heykellerinin Kent Estetiğine Katkısı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Kurtaslan, B.Ö. (2005). Açık Alanlarda Heykel Çevre İlişkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. From this point of view, following suggestions Sayı: 18 Yıl: 2005/1, s: 193-222
- Kurtaslan, Banu Ö, (2005), "Açık Alanlarda Heykel-Çevre İlişkisi ve Tasarımı". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 193-222.
- Memes, J. S., History of Sculpture, Painting and Architecture. Edinburgh: Constable and Co., (1829).
- O'Neill, S. ve Shallcross, D. (1994) Sensational Thinking: A Teaching/ Learning Model for Creativity, *The Journal of Creative Behavior*, 28(2), 75-88.

- Özkan D.G., Alpak E.M., Düzenli T., Tasarım Eğitiminde Yaratıcılığın Geliştirilmesi: Peyzaj Mimarlığı Çevre Tasarımı Stüdyo Çalışması. (2016). *IJASOS- International E-Journal of Advances in Social Sciences*, no.4, pp.136-14.
- Öztürk, Ö.B. (2007)“İmgesel aritmetik yöntemiyle mekan tasarımı ve tasarım örneği” Sanatta Yeterlik tezi M.S.G.S.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Polat, A.T, Kurtaslan, B.Ö. Peker, E. (2012).Gençlik Parkında Kullanılan Açık Alan Heykellerine Yönelik Park Kullanıcılarının Görsel Algıları. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*.13(2):170-180
- Rodiek, J. E., Steiner (1998). Special Issue: Landscape Architecture Research and Education.*Landscape and Urban Planning* (42)73-74p.
- Smith S.M., Ward T.B. ve Finke R.A. (1995) Creative Cognition Approach, MIT Press, Cambridge, London.
- Türker, İ. Halil ve Sabahat, Nihat Sezer, (2011), “İmgeden Sayısala, Sayısaldan Gerçeğe “Heykel”. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7 Aralık, 141-157.
- Yılmaz M. (2006), Modernizmden Postmodernizme Sanat, Ütopya yayınları, Ankara
- Yılmaz S., Mumcu S., Düzenli T., Özbilen A. (2016). "Analyzing the Unity Concept in Design on Student Works: A Case Study of Architectural Design Course", *Inonu University Journal of Art and Design*, vol.6, pp.1-12 .
- Yılmaz, M.(1999).Heykel Sanatı, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.